שׁוּרָךְ נִרְבָּע על ידי אדם שבא עליו, ונאסר בהקרבה למזבח, וְהַלָּה – בעל השור שׁוֹתֵק, נֶאֱמָן העד, והשור אסור בהקרבה. מוכיח אביי, וְתָנָא תּוּנָא – כך שנה לנו התנא במשנה בבכורות (מא.) לגבי הבהמות האסורות למזבח, ובניהם 'וְשֶׁנַּעֲבָדָה בּוֹ עֲבֵירָה – שור שנעשתה בו עבירה שנרבע על ידי אדם, וְכֵן שור שֶׁהֻמָּת אדם, עַל פִּי עדותו של עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי דברי הַבְּעָלִים, נֶאֱמָן'. מברר אביי, הַאי 'עַל פִּי עֵד אֶחָד' שנאמר במשנה הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּקָא מוֹדוּ בְּעָלִים – אם בעל הבהמה מודה לדברי העד, הֵיינוּ 'עַל פִּי הַבְּעָלִים' שנאמר בהמשך המשנה, אֶלָּא לָאו מדובר באופן דְּשָׁתִיק הבעלים, ומוכח שאם הבעלים שותק נאמן העד בדבריו.

הגמרא מבארת מדוע הוצרך אביי לומר כמה דוגמאות לדינו: וּצְרִיכָא, כיון דְּאִי אַשְׁמְעִינַן רק הַהִיא קַמַּיְיתָא – את הדין הראשון שעד אחד נאמן לחייב אדם בחטאת, הֵיינו סבורים שרק שם שתיקת האדם נחשבת כהודאה, כיון שמסתבר שאִי לָאו דְּקִים לֵיהּ בְּנַפְשֵׁיהּ דְּעָבַד – אם לא היה ברור לאדם שאכן עבר עבירה והתחייב קרבן, חוֹלִין בָּעֲזָרָה לֹא הָוֶה מַיְיתֵי – לא היה מביא בהמת חולין ומקריבה בעזרה, אֲבָל באופן שהעד אומר לו נְטַמֵּאתָ טָהֳרִיתָךְ, יתכן שאינו מודה לעד, ומֵימַר אֲמַרִינַן – אנו מניחים שהַאי דְּשָׁתִיק היינו כיון דְּסָבַר שאין לו הפסד גדול מדברי העד, שהרי אף לדבריו חֲזֵי לֵיהּ – ראויים לו המאכלים בִּימֵי טוּמְאָתוֹ, וכיון שאין שתיקתו נחשבת כהודאה לדברי העד, היינו סוברים שאין העד נאמן. ממשיכה הגמרא, וְאִי אַשְׁמְעִינַן אביי הָא – גם את הדין השני, היינו סוברים ששתיקתו נחשבת כהודאה מִשּׁוּם דְּקָא מַפְסִיד לֵיהּ שאינו יכול לאכול את המאכלים בִּימֵי טָהֳרָתוֹ, ואם לא שהיה מודה לדבריו היה מכחישו, אֲבָל כשעד מעיד ששׁוֹרוֹ נִרְבָּע, יתכן ששותק כיון שמֵימַר אָמַר לנפשו שאין לו הפסד מדברי העד, שהרי כָּל הַשָּׁוְורִים שבעולם לָאו לְגַבֵּי מִזְבַּח קַיְימֵי – אינם עומדים להקרבה בבית המקדש, ולא אכפת לו ששורו יפסל להקרבה, אך אין שתיקתו נחשבת כהודאה וממילא לא יפסל השור, וְצְרִיכָא – הוצרך אביי לומר את דינו בשלשה אופנים אלו.

הגמרא מביאה שאלה בנאמנות עד אחד כשהאדם שהעדות נוגעת אליו שותק, מסתפקת הגמרא: אִיבַּעְיָא לְהוּ, מי שֶׁאִשְּׁתּוֹ זִינְתָה ברצון, והדבר ידוע לו בְּעדותו של עֵד אֶחָד, ולדבריו היא נאסרת עליו וחייב לגרשה, והבעל שומע את דברי העד ושׁוֹתֵק, מַהוּ, האם שתיקתו נחשבת כהודאה וחייב לגרשה. הגמרא מביאה מחלוקת בנידון זה: אָמַר אַבָּיֵי, נֶאֱמָן העד בדבריו, כיון ששתיקת הבעל נחשבת כהודאה, וְרָבָא אָמַר אֵינוֹ נֶאֱמָן, כיון דְּהֲוֵי נידון זה 'דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה', וְאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה מתברר בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם. הגמרא מביאה את ראיותיהם של אביי ורבא: אָמַר אַבָּיֵי, מָנָא אֲמִינָא לָהּ – מנין למדתי דין זה, ממעשה שהיה, דַּהֲהוּא סַמָּא – עיוור, דַּהֲוָה מְסַדֵּר מַתְנֵיתָא קַמֵּיהּ דְּמַר שְׁמוּאֵל – היה לו זמן קבוע לחזור על משניות בעל פה לפני שמואל, יוֹמָא חַד נָגַהּ לֵיהּ וְלָא הֲוָה קָאָתֵי – פעם אחת איחר העיור מלבוא עד שהחשיך היום, שַׁדַּר שְׁלִיחָא אֲבַתְרֵיהּ – שלח שמואל שליח אליו לקרוא לו שיבוא. אַדְּאָזֵיל שָׁלְחֵיהּ בַּהֲדָא אוֹרְחָא אָתָא אֵיהוּ בַּהֲדָא – עד שהיה השליח הולך מדרך אחת בא העיור לפני שמואל מדרך אחרת, וּכְי אָתָא – כשחזר השָׁלִיחַ, אֲמַר לעיור שֶׁאִשְּׁתּוֹ זִינְתָה ונאסרה עליו. אָתָא – בא העיור לְקַמֵּיהּ דְּמַר שְׁמוּאֵל לשאול האם נאסרה עליו אשתו, אֲמַר לֵיהּ שמואל, אִי מְהֵימַן לָךְ השליח, זִיל אַפְקֵהּ – גרש אותה, כיון שאין האשה מכחישתו, וְאִי לָא נאמן עליך, לָא תַּפְקֵיק – אל תגרשנה. מבאר אביי, מַאי לָאו – בודאי כוונת שמואל היתה שאִי מְהֵימַן עָלָךְ עד זה דְּלָאו גַּוְלָנָא הוּא – שאינו גזלן הפסול לעדות, עליך לגרשה, ומוכח שעד המעיד על זנות ואינו מוכחש, נאמן.

הגמרא מבארת את הסברו של רבא במעשה זה: וְרָבָא, הסובר שאין עד אחד נאמן, יבאר שכוונת שמואל היתה שאִי מְהֵימַן לָךְ אותו עד כְּבֵי תְרֵי – כשני עדים, וברור לך שאינו משקר, זִיל אַפְקֵהּ – גרשה, וְאִי לָא, לָא תַּפְקֵהּ אינך צריך לגרשה, כיון שעד אחד לא נאמן ב'דבר שבערוה' אף כשאינו מוכחש.

מביא אביי עוד סיוע לדבריו: וְאָמַר אַבָּיֵי, מָנָא אֲמִינָא לָהּ שעד אחד נאמן אף בדבר שבערוה, אם אינו מוכחש, דְּתַנְיָא, מַעֲשֶׂה בְּיַנַּאי הַמֶּלֶךְ שֶׁהָלַךְ לְהִלָּחֵם במדינת 'כּוֹחֲלִית' שֶׁמִּמִּדְבָּר, וְכִיבֵּשׁ שָׁם שֵׁשִׁים כְּרָכִים – עיירות גדולות, וּבַחֲזָרָתוֹ לארץ ישראל הָיָה שָׂמֵחַ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְקָרָא לְכָל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם, אֲבוֹתֵינוּ שבנו את בית המקדש השני היו עניים וְהָיוּ אוֹכְלִים רק מְלוּחִים – מין ירקות בְּזִמַּן שֶׁהָיוּ עֲסוּקִים בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף אֲנוּ שהתעשרנו והצלחנו נֹאכַל מְלוּחִים, זְכָר לַאֲבוֹתֵינוּ שהיו עניים, וכדי להודות לה' שהצליח את מעשינו והעשירנו, עשו כדבריו וְהֶעֱלוּ מְלוּחִים עַל שׁוּלְחָנוֹת שֶׁל זָהָב, וְאָכְלוּ. וְהָיָה שָׁם אדם אֶחָד, אִישׁ לִיץ, בעל לֵב רַע, וּבְלִיַּעַל – בלי עול מלכות שמים, וְאֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָה שְׁמוֹ, וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָה לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ, יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, לִבָּם שֶׁל פְּרוּשִׁים – תלמידי חכמים, עָלֶיךָ– כלומר הם שונאים אותך ואינם שמחים בהצלחתך. אמר לו ינאי המלך וּמָה אֶעֱשֶׂה – כיצד אברר שדבריך נכונים. אמר לו אלעזר בן פועירה חָקְקָם לָהֶם – העמד אותם על רגליהם בְּכֹחַ שתלבש עתה את הַצִּיץ שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ ששם ה' כתוב בו וצריכים לעמוד בפניו, ותראה שהם שונאים אותך על ידי שימחו בך מלשמש בכהונה. עשה ינאי כעצתו וְחָקְקָם לָהֶם בַּצִּיץ שֶׁבֵּין עֵינָיו, וְהָיָה שָׁם בין החכמים זְקֵן אֶחָד, וְיהוּדָה בֶּן גְּדִידְיָה שְׁמוֹ, וַיֹּאמֶר יְהוּדָה בֶּן גְּדִידְיָה לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ, יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, רַב לְךָ – די לך בְּכֶתֶר מַלְכוּת, הַנַּח כֶּתֶר כְּהוּנָּה לְזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן – כלומר אינך כשר לכהונה. מבארת הברייתא שאף שהיה ינאי מזרע הכהנים מחו בו החכמים, לפִי שֶׁהָיוּ הפרושים אוֹמְרִים שאִמּוֹ של ינאי נִשְׁבֵּית בְּמקום שמשמו 'מוֹדִיעִים', ושבויה פסולה להינשא לכהן, וכיון שנשאה אביו שלא כדין התחלל זרעו מדין כהונה. אמנם אחרי שמחו חכמים בידו וְיָכוֹלִים הַדָּבָר – חקרו אחרי מעשה אותו ולֹא נִמְצָא – לא הצליחו להוכיח שהוא פסול לכהונה, וַיְבַדְּלוּ נפרדו חֲכֵמֵי יִשְׂרָאֵל בְּזָעַם – בכעסו של ינאי המלך. וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָה לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ, יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, אפילו הֲדִיוֹט שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וכי כָּךְ הוּא דִּינוֹ שיבזו אותו וישתוק, וְאַתָּה מֶלֶךְ, וְכֹהֵן גָּדוֹל, וכי כָּךְ הוּא דִּינְךָ שיבזוך החכמים ותשתוק. שאלו ינאי, וּמָה אֶעֱשֶׂה לחכמים. אמר לו אלעזר בן פועירה אִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ לַעֲצָתִי, רוֹמְסֵם – הרוג אותם. שאל אותו ינאי המלך וְתוֹרָה שאותם חכמים יודעים אותה, מַה תְּהֵא עָלֶיהָ אם אהרגם. השיב לו אלעזר בן פועירה חֲרֵי התורה נשארת כְּרוּכָה וּמוּנַּחַת בְּקֶרֶן זָוִית, וְכָל הָרוֹצֶה לִלְמוֹד, יָבוֹא וְיִלְמוֹד. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מִיָּד נִזְרְקָה בּוֹ – בינאי המלך אֶפִּיקוֹרְסוּת – כפירה בתורה שבעל פה, והראיה לכך, דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר, תִּינַח – הנח את התּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב שאכן אפשר ללומדה לבד, אבל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה מַאי, והרי אם יהרגו החכמים תשתכח התורה שבעל פה. מִיָּד, וַתּוֹצֵץ – צצה והתפתחה הָרָעָה עַל יְדֵי דבריו של אֶלְעָזָר בֶּן פּוּעִירָה, וַיִּהַרְגוּ כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה הָעוֹלָם מְשֻׁתּוֹמֵם – שמם מתורה, עַד שֶׁבָּא שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטָח שהיה אחי אשתו של ינאי המלך, וְהֶחֱזִיר אֶת הַתּוֹרָה לְיוֹשְׁנָהּ.

מברר אביי את הלעז שיצא על אמו של ינאי המלך: חֲיִכֵי דָּמֵי – כיצד היה הדבר שבתחילה אמרו שאמו נשבתה, ואחר כך לא מצאו ראיה לפוסלו, אִילֵימָא – אם תאמר דְּבֵי תְּרֵי – שני עדים אָמְרֵי אִישְׁתַּבְיָא, העידו שנשבתה אמו של ינאי, וּבֵי תְּרֵי אָמְרֵי לָא אִישְׁתַּבְיָא, אם כן מַאי חָזֵית דְּסָמְכַתְּ אַהֲנֵי – מה ראית לסמוך על המכשירים, סָמוֹךְ אַהֲנֵי – על הפוסלים, ומדוע לא מצאו ראיה לפוסלו. אֶלָּא בודאי היה המעשה בְּעדות של עֵד אֶחָד שנשבתה, וְשָׁמְעָה שלא האמינו לו היא כיון דְּקָא מַכְחֲשֵׁי לֵיהּ בְּנֵי תְּרֵי – היו שני עדים שהכחישוהו, הָא לָאו תְּרֵי, היה העד מְהֵימַן, ומוכח שעד אחד נאמן בדבר שבערוה, כשאינו מוכחש.

מבארת הגמרא את הסברו של רבא בענין זה: וְרָבָא הסובר שעד אחד אינו נאמן, יבאר שלְעוֹלָם במעשה של ינאי היו תְּרֵי וּתְרֵי – שתי כתות עדים, וְעדותם היתה כְּרַאֲמַר רַב אָחָא בַּר רַב מָנְיוּמִי לגבי נידון אחר, שמדובר 'בְּעֵדֵי הֶזְמָה' – שהשנים האחרונים מעידים רק שהראשונים היו איתם באותו זמן במקום אחר, והאמינה התורה לגמרי לאחרונים ובטלה עדות הראשונים, וְהָכָא נַמִּי במעשה של ינאי היה המעשה בְּעֵדֵי הֶזְמָה, וכיון שבטלה

המשך בעמוד נב

העדות הראשונה לגמרי לא היתה ראיה לפוסלו.
מתרצת הגמרא באופן אחר: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא,** שהיה המעשה אצל
ינאי **כִּדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק** שהעדים האחרונים לא הכחישו
את הראשונים אלא הוסיפו על דבריהם, והעידו שאחרי שנשבתה
אמו של ינאי, קודם שהתייחדה עם הגויים, גנבו אותה היהודים
וְשִׁפְחָה כנענית הִכְנִיסוּ תַּחְתֶּיהָ, וביון שהאחרונים אינם מכחישים
את הראשונים אלא מוסיפים פרט שהראשונים לא ידעו, הרי הם
נאמנים, ואין ראיה מברייתא זו שעד אחד נאמן.
מביאה הגמרא את ראיותיו של רבא לדבריו: **אָמַר רָבָא,**

מְנָא אֲמִינָא לָהּ – מה המקור לדברי, שעד אחד אינו נאמן בדבר שבערוה אף כשאינו מוכחש, דִּתְנַן בתוספתא במסכת מקואות (פ״א ה״ח), אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַעֲשֶׂה בְּמִגְוֵרָה – בריכת מים, מקוה, שֶׁל אדם בשם דְּסָקִים בְּיָבְנֶה, שֶׁהָיְתָה עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת שְׁלֵימָה – שיש בה שיעור מקוה כשר, ומתחילה מדודה והיה בה שיעור זה, וּלאחר זמן שכבר טבלו בה בני אדם וכלים טמאים, חזרו ומָדְדוּ אותה, וְנִמְצְאוּ חֲסֵירָה, ולא ידוע ממתי נחסרה, כָּל הַטְּהָרוֹת מהמדידה הקודמת עד המדידה האחרונה שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּהּ – הטהרות שהוחזקו בטהורים, על סמך אותה מקוה, שנגעו בבני אדם או בכלים שנטהרו בה, הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן מְטַהֵר, כיון שהוחזק המקוה ככשר, ואנו אומרים שעתה נחסר, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, מחשש שמיד לאחר אותה מדידה כבר נחסר המקוה.

מביאה התוספתא את סברותיהם: אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן סברא לטהר, מְקֹוֶה זֶה, בְּחֶזְקַת שָׁלֵם הוּא עוֹמֵד שהרי במדידה הראשונה היה שלם, וּמְפֻקָּק שאינך יודע מתי הוא נחסר אַתָּה בָּא לְחַסְּרוֹ – לומר שנחסר מיד לאחר המדידה הקודמת, אַל תְּחַסְּרֵנוּ מְפֻקָּק, אלא העמד אותו בחזקת כשרות עד זמן המדידה האחרונה, שבה הוכח שהוא חסר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא סברא לטמא, אָדָם זֶה שטבל במקוה המסופק, הרי קודם שטבל בְּחֶזְקַת טָמֵא הוּא עוֹמֵד, מְפֻקָּק אַתָּה בָּא לְטַהֲרוֹ – שמא נחסר המקוה רק לאחר טבילתו, אַל תְּטַהֲרֵנוּ מְפֻקָּק, אלא השאירו בחזקת טומאה.

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן ראיה לדבריו, מָשָׁל – דין זה דומה לְכהן שעוֹמֵד ומַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמּוּבְחָן, ועתה נוֹדַע לו שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הפסול לעבודה, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ בְּשִׁירָה שכבר עבד בְּשִׁירָה, ואינה נפסלת למפרע, וגם כאן אין לפסול את המקוה למפרע. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא ראיה לדבריו, מָשָׁל לְכהן שעוֹמֵד ומַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמּוּבְחָן, ועתה נוֹדַע לו שֶׁהוּא בַּעַל מוּם הפסול לעבודה, שֶׁגַּם עֲבוֹדָתוֹ שכבר עבד פְּסוּלָה למפרע, ואף כאן שנודע עתה שהמקוה נחסרה, נפסלת למפרע.

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן לרבי עקיבא, אַתָּה דִּימִּיתָנוּ את הטובל במקוה שעתה נודע שהיא חסרה, לְכהן שנודע שהוא בַּעַל מוּם שעבודתו פסולה למפרע, וַאֲנִי דִּמִּיתִיו לְכהן שנודע שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה שעבודתו כשרה, נִרְאֶה לפי הדינים שנאמרו בהם לְמִי דּוֹמֶה הטובל במקוה המסופקת, וְאִי דּוֹמֶה לְבֶן גְּרוּשָׁה וּלְבֶן חֲלוּצָה נְדוֹנְגוּ בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה שאינו נפסל למפרע, וְאִם דּוֹמֶה לְבַעַל מוּם נְדוֹנְגוּ כְּבַעַל מוּם שנפסל למפרע. הִתְחִיל רַבִּי עֲקִיבָא לָדוּן ולבאר מדוע הטובל במקוה המסופקת דומה לכהן שנמצא בו מום, שהרי מְקֹוֶה פְּסוּלוֹ מתברר בְּעֵד יָחִיד, שהרי עד אחד נאמן באיסורים, וּבַעַל מוּם גם כן פְּסוּלוֹ בְּעֵד יָחִיד שנאמן להעיד על כהן שהוא בעל מום, וכשם שעבודתו של כהן בעל מום נפסלת למפרע, כך אדם זה מטמא טהרות למפרע, אם נמצא עתה שהמקוה חסרה. וְאַל יוֹכִיחַ כהן שנודע שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, שֶׁפְּסוּלוֹ יכול להתברר רק בְּשָׁנִים. הוסיף רבי עקיבא ואמר סברא נוספת, דָּבָר אֶחָר, מדוע אדם שטבל במקוה המסופקת דומה לכהן שנודע שהוא בעל מום, שהרי מְקֹוֶה זה פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ של המקוה, שאין בו שיעור, וכן בַּעַל מוּם פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ שהוא פגום באחד מאבריו, וְאַל יוֹכִיחַ כהן שהתברר שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, שֶׁפְּסוּלוֹ בא לו מֵאֲחֵרִים – מחמת אמו, שהיא פסולה לכהונה. הודה רבי טרפון לרבי עקיבא, וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי טַרְפוֹן, עֲקִיבָא, כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים.

מבר רבא את דברי רבי עקיבא: הַאי כהן בַּעַל מוּם שֶׁאמר רבי עקיבא שפְּסוּלוֹ מתברר בְּעֵד יָחִיד, אִי דְּקָא מַכְחִישׁ לֵיהּ – אם הכהן מכחישו ואומר שאינו בעל מום, מִי מְהֵימַן העד לפוסלו מכהונה, והרי כשהעד מוכחש מבעל הדבר אינו נאמן, אֶלָּא ודאי מדובר דְּשָׁתִיק הכהן, וְרָכְוָתֵיהּ – כמו כן גַּבֵּי בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה שדימה רבי עקיבא את דיניהם זה לזה, מדובר דְּשָׁתִיק הכהן, וְאַף על פי כן קָתָנֵי שרק מְקֹוֶה פְּסוּלוֹ בְּיָחִיד וּבַעַל מוּם פְּסוּלוֹ בְּיָחִיד, וַאֲל יוֹכִיחַ בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה שֶׁלְּמרות ששותק פְּסוּלוֹ רק בְּשָׁנִים ולא בעד אחד, ומוכח שדבר שבערוה מצריך שני עדים לאוסרו, ואין עד אחד נאמן להעיד על כהן שהוא חלל אף אם הכהן שותק.

מבארת הגמרא כי׳צד יפרש אביי את התוספתא: וְאַבַּיֵי אָמַר שאין זו ראיה, וּלְעוֹלָם דברי רבי עקיבא נאמרו באופן דְּהכהן קָא מַכְחִישׁ לֵיהּ – לעד המעיד שהוא בן גרושה, ולכן יש צורך בשני עדים, וְדְקָאָמְרַתְּ שהרי גם לגבי בעל מום מדובר כשהלה מכחישו וַאֲמַאי מְהֵימַן העד לומר שהוא בעל מום, יש לומר ששם ישנו טעם מיוחד לכך, כיון דְּאָמַר לֵיהּ העד לכהן שַׁלַּח – הפשט בגדיך וַאֲחֵוי – הראה שאינך בעל מום, וכיון שהדבר יכול להתברר נאמן העד. ומבאר אביי לפי זה, וְהֵיכִי דְּקָתָנֵי בהמשך דברי רבי עקיבא שמְקֹוֶה פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, וּבַעַל מוּם פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, וכוונת רבי עקיבא בדימוי זה לומר שבשניהם הפסול יכול להתברר, ולכן עד אחד נאמן בו אף כשיש מי שמכחישו, וְאַל יוֹכִיחַ בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה שצריך שני עדים, כיון שֶׁפְּסוּלוֹ מֵאֲחֵרִים, מנישואי אביו ואמו, ולא ניתן להוכיח דבר זה.

הגמרא מבררת את הדינים האמורים בתוספתא: וְכהן שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה שפסול לכתחילה לעבוד בבית המקדש, דַּעֲבוֹדָתוֹ בְּשִׁירָה בדיעבד מְנָלָן. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר קְרָא לגבי כהונת פנחס (במדבר כה יג) ׳וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם׳, ויש לדרוש מלשון ׳זרעו׳ שעבודת הכהן בשירה בֵּין בְּזֶרַע כָּשֵׁר וּבֵין בְּזֶרַע פָּסוּל, ואף בן גרושה ובן חלוצה שעבד, עבודתו כשרה.

מביאה הגמרא לימוד נוסף: אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל אָמַר, מֻהְכָּא, שנאמר (דברים לג יא) ׳בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה׳, ולשון ׳חֵילוֹ׳ הכוונה לחללים, שֶׁאֲפִילּוּ חוֹלִין – חללים שֶׁבּוֹ, תִּרְצֶה את עבודתם.

מביאה הגמרא לימוד נוסף: רַבִּי יַנַּאי אָמַר מֵהָכָא, שנאמר (דברים כו ג) ׳וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם׳, וקשה וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתֵּיהּ שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אֵצֶל כֹּהֵן שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו, אֶלָּא זֶה כהן שהיה מוחזק כְּכָשֵׁר, וְנִתְחַלֵּל – התברר שהוא חלל, ורמזה לנו התורה שעלינו ללכת לכהן המוחזק ככשר, אף שלאחר מכן התברר שהיה חלל.

מבררת הגמרא דין נוסף האמור בתוספתא: וּבַעַל מוּם שעבד בשוגג דַּעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה למפרע, מְנָלָן, ומדוע לא נדרוש מהפסוק ׳לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו׳ שעבודתו כשרה, שהרי גם הוא בכלל זרעו, וכמו שדרשנו לגבי חללים. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, אי אפשר לדרוש כן, כיון דִּלְפנֵי פסוק זה אָמַר קְרָא (במדבר כה יב) ׳לָכֵן אֱמֹר הִנֵּנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם׳, ויש לדרוש את הלשון ׳שָׁלוֹם׳ כ׳שלימות׳, שברית הכהונה שייכת רק כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם באבריו, וְלֹא כְּשֶׁהוּא חָסֵר, בעל מום. שואלת הגמרא, וְהָא ׳שָׁלוֹם׳ כְּתִיב בפסוק, ולא ׳שלם׳. משיבה הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן, האות וי״ו דְּ׳שָׁלוֹם׳ אינה נכתבת בספר תורה בשלמותה, אלא קְטִיעָה הִיא – קטועה באמצעה, לרמז שיש לדרוש מילה זו כאילו נכתב ׳שלם׳ ללא וי״ו, ללמד שהפרשה מדברת בכהנים שלמים:

משנה

משנתינו עוסקת בדין היחוס של ולד הנולד מישראל, ומבארת ארבעה כללים בנידון זה.

הכלל הראשון, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידּוּשִׁין – שקידושי האב והאם חלים, וְגם אֵין עֲבֵירָה בקידושין אלו, הַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר – מתיחס אחר אביו. וְאֵיזֶהּ זוֹ – באילו אופנים הדין כן, זוֹ כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית, אחת משלשת הנשים הללו, שֶׁנִּשְּׂאוּ לְכֹהֵן לֵוִי וְיִשְׂרְאֵל, כלומר לאחד מהם. שכיון שנישואין אלו מותרים לכתחילה, הבנים מתייחסים אחר אביהם, שנאמר (במדבר ד ב) ׳לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם׳, כלומר שהיחוס במשפחות הכשרות יהיה לפי בית אבותם, וכגון אם אביו לוי ואמו כהנת או ישראלית, הולד לוי.

הכלל השני, וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבֵירָה – שיש איסור בקידושי האב והאם אך אין האיסור גורם שלא יחולו קידושיהם, הַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַפָּגוּם – מתייחס אחרי הפחות ביחוסו מביניהם. וְאֵיזֶהּ זוֹ, זוֹ אַלְמָנָה שנישאת לְכֹהֵן גָּדוֹל, או גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה שנישאו לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, או מַמְזֶרֶת [־שנולדה מביאה שחייבים עליה כרת], 117

המשך בעמוד יא

וּנְתִינָה ו־ מה׳גבעונים׳ שהתגיירו ונאסר להתחתן עמם) שנישאו
לְיִשְׂרָאֵל, או בַּת יִשְׂרָאֵל שנישאת לְמַמְזֵר, וּלְנָתִין. שכיון שאינם
אסורים זה לזו אלא בלאו שאין בו חיוב כרת, חלו קידושיהם,
ויחוס ולדם הוא כפי הפחות מבין שניהם, כגון אם האב כשר והאם
ממזרת הולד ממזר.הכלל השלישי, וְכָל מִי – כל אשה שבא עליה
אדם שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו קִידּוּשִׁין – שאין קידושיו תופסין בה מחמת
שאסורה עליו, אֲבָל יֵשׁ לָהּ עַל אֲחֵרִים קִידּוּשִׁין – יכולה היא
להתקדש לאדם אחר שאינה אסורה עליו, הַוָּלָד שנולד מביאה זו
מַמְזֵר. וְאֵיזֶהּ זֶה, זֶה הַבָּא עַל אַחַת מִכָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה – אחת מכל
הנשים האסורות עליו באיסור ׳ערוה׳, שכיון שחייבים על ביאתה
׳כרת׳ הולד ממזר.הכלל הרביעי, וְכָל מִי – כל אשה שבא עליה
אדם שֶׁאֵין לָהּ לֹא עָלָיו – על הבועל, וְלֹא עַל אנשים אֲחֵרִים
קִידּוּשִׁין, כלומר שאינה ראויה כלל להתקדש לישראל, דין הַוָּלָד

כָּמוֹתָהּ, וְאֵיזֶהּ זֶהּ, זֶהּ וְלַד של שִׁפְחָה כנענית מביאת ישראל, וְכן
ולד של נָכְרִית מביאת ישראל, שבשתיהן אין קידושי ישראל חלים
כלל, והולדות מתייחסים לאמם, בן השפחה הוא עבד כנעני, ובן
הגויה הוא גוי כאמו, ואם ישתחרר בן השפחה או יתגייר בן הגויה
הרי הם מותרים בישראלית, כשם שאמם כשירה לבוא בקהל
ישראל לאחר שתשתחרר או תתגייר.

גמרא

שנינו במשנה, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידּוּשִׁין ואין עבירה הולד הולך אחר
הזכר. שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבִּי יוֹחָנָן, וכי כְּלָלָא
הוּא דְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידּוּשִׁין – שהקידושין חלים ואֵין בהם עֲבֵירָה,
הַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר, והָרֵי